

FİLM

ÇÖZÜMLEMELERİ

Prof. Dr. SEYİDE PARSA

© MULTILINGUAL 2008
ISBN 975-6008-48-2

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 0108-34-009908

FİLM ÇÖZÜMLEMELERİ

Prof. Dr. Seyide Parsa/ Yayınlayan: Multilingual/

Baskı: Matbaa 70 Ltd. Őti., 2. Matbaacılar sitesi, Topkapı, 2008 İstanbul.

FİLM ÇÖZÜMLEMELERİ

Derleyen
Seyide PARSA

Güliz ULUÇ
Dilek İMANÇER
Alev F. PARSA
Zühal ÖZEL
Seda SÜNBÜL OLGUNDENİZ
Burcu BALCI
Mehmet YILMAZ
Aslı KARAMOLLAOĞLU
Nazım ANKARALIGİL

MULTILINGUAL

Klodfarer Cd. 40/6 Çemberlitaş - İstanbul

Tel / Fax: (212) 518 47 55

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
GİRİŞ	9
I-Göstergebilim Çözümlemeleri	
A-Dizimsel Çözümleme	
Göstergesel Bir Kod Olarak Film Kurgusu “Notorious” Prof. Dr. Seyide Parsa	17
B-Dizisel Çözümlemeler	
Türk Sinemasında İslamın Temsili: “Takva” Doç. Dr. Dilek İmançer	37
‘Mutluluk Paradoksu’ Greimas’ın Eyleyensel Örnekçesiyle Doç. Dr. Alev F. Parsa	67
C-Metinlerarasılık ve Ruhsal Çözümleme	
Metinlerarası Bağlamda ve Ruhsal Çözümleme ile “Diğerleri-Others” Filmi Doç. Dr. Güliz Uluç- Ar. Gör. Mehmet Yılmaz	89
D-Gösterge Çözümlemeleri	
“Beynelmilel” Bir Film Afişinin Göstergebilimsel Çözümlemesi Yrd. Doç. Dr. Zühal Özel	113
Kadın Kimliğinin İnşasında Reklamlar: “Dior Midnight Poison”, “Believe”, “Motorola Razr 2” Reklamlarının Göstergebilimsel Analizi Öğr. Gör. Seda Sünbül Olgundeniz	131

II- Eleştirel Çözümleme Yaklaşımları

- Van Dijk'in Eleştirel Söylem Analizinden Hareketle
"The Siege-Kuşatma" Filmi Üzerine İdeoloji Çözümlemesi
Ar. Gör. Nazım Ankaralıgil 151
- Din-Bilim Çatışmasının Toplumsal Cinsiyet Rollerini Üzerindeki
Etkisi Bağlamında "Contact" Filminin Çözümlemesi
Ar. Gör.Dr. Burcu Balcı 167
- Geleneksel Western Kahramanı Mitinin Yıkılışı:
Brokeback Mountain
Ar. Gör.Dr. Burcu Balcı - Ar. Gör. Aslı Karamollaolu 195

C – METİNLERARASILIK VE RUHSAL ÇÖZÜMLEME

METİNLERARASI BAĞLAMDA VE RUHSAL ÇÖZÜMLEME İLE “DİĞERLERİ-OTHERS” FİLMİ

Doç. Dr. Güliz Uluç*
Ar. Gör. Mehmet Yılmaz*

Giriş

Şili asıllı yönetmen Alejandro Amenabar'ın üçüncü uzun metraj filmi olan “Others”ın (Türkçe'ye “Diğerleri” adı ile çevrilmiştir.) film eleştirisinin gerçekleştirildiği çalışmada, film metinlerarası bağlamda ve ruhsal çözümleme yöntemi ile ele alınmaktadır.

* Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo-TV ve Sinema Bölümü
* Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo-TV ve Sinema Bölümü

2001 yapımı "Others" astronomik bütçeli Hollywood filmleri karşısında 17 milyon dolarlık küçük bütçesi ile kayda değer hasılat elde ederek dikkat çekmiş olup ruhsal gerilimi işlemedeki başarısı ile benzerleri arasından sıyrıldığı gözlemlenmiştir. Filmin söz konusu başarısı, filmi eleştirmeye değer kılmış, türsel özellikleri kullanma potansiyeli benzerleri ile karşılaştırılması için zengin bir zemin sağlamıştır.

Bu doğrultuda başta tema olmak üzere, "Others"ın entrika yapısı, senaryosu, karakterleri ve diğer filmsel öğelerine dair temel sorular çerçevesinde değerlendirilen filmde, görünür gerçeğin altında yatan derin anlam ve anlam katmanları ruhsal çözümleme ile irdelenmiş, ruhsal çözümleme "Others"ın türdeşi filmler ile karşılaştırmalar yapılmak yolu ile metinlerarası bağlama taşınmıştır.

Metinlerarası perspektif ile ruhsal film çözümlemesine geçilmezden önce, ele alınan metnin tanınmasında yarar bulunmakta, bu bağlamda filmin konusu ve olaylar dizisi deşifre edilmekte ve film afişi çözümlenmektedir.

"Others" Filminin Özeti

Koyu bir Katolik olan Grace (Nicole Kidman), güneş ışığına karşı alerjisi olduğu için gün ışığına çıkamayan çocukları Anne (Alakina Mann) ve Nicholas'ı (James Bentley), Channel Adası'ndaki malikânedede (1) inançları doğrultusunda kendi gibi koyu Katolik olarak yetiştirmektedir. İkinci Dünya Savaşı sona ermiş ve Grace kocasını savaşta kaybetmiştir. Dolayısıyla çocukların ve malikânenin tüm sorumluluğu üzerindedir. Birden bire ortadan kaybolan hizmetçileri yerine, yine ansızın üç kişi malikânenin hizmetine talip olur. Bu sırada Grace'in kızı Anne, evde görünmeyen varlıkların yaşadığını söyler. Gerçekten de evde açıklanması güç olaylar olmakta, ancak Grace inançları gereği olanlara inanmamaktadır.

Aslında bütün bu doğaüstü açıklanamaz olaylar ve gelen üç hizmetçi Grace ve çocuklarının içinde buldukları yeni durumun göstergeleridir. Sonunda Grace ne kadar dirense de, inançlarının örtüsünü zorla da olsa sıyırıp algılarını gerçekte olana açtığı anda aslında kendisinin ve çocuklarının "ölü" olduğunu kabullenir.

"Others" Filminin Konusu

İngiltere'nin Jersey adı verilen bölgesindeki Channel Adası'nda Viktorya tarzı büyük bir malikânedede genç bir kadın olan Grace (Nicole Kidman), ço-

cukları Anne (Alakina Mann) ve Nicholas (James Bentley) ile yaşamaktadır. İkinci Dünya Savaşı sona ermiş ve savaşa gidenler cepheden dönmeye başlamıştır. Ne var ki Grace kocasını savaşta kaybettiğini öğrenmiştir. Ancak çocuklarına, babalarını yitirdiklerini söylemez ve onları malikânedeki kuyu bir Katolik eğitimi vererek yetiştirmeyi sürdürür. Grace malikânedeki güvende olduklarını düşünmektedir, zira kocası savaştan önce onları buraya güvenli bir bölge olduğu için getirmiştir.

Grace birden bire ortadan kaybolan üç hizmetkârın yerine yenilerini bulabilmek için postayla gazeteye haber göndermiş ve üç hizmetkâr iş için müracaat etmiştir. Bayan Mills (Fionnula Flanagan) dadı, Bay Tuttle (Eric Sykes) bahçıvan ve dilsiz genç kız Lydia (Elaine Cassidy) hizmetçi olarak eve alınır. Grace bu üçlünün çağrısını öğrenmeden geldiklerini postacının zarfı kutudan almamış olmasından anlar ama Bayan Mills ile konuştuğundan sonra konuyu sorun etmez.

Evin anahtarlarını Bayan Mills'e teslim eden Grace bir kapı açılmadan mutlaka diğerinin kilitlenmesi gerektiğini ve perdelerin daima sınıksız kapalı olmasını istediğini, çocukların güneş ışığına karşı alerjik reaksiyon gösterdiklerini söyler. Ayrıca evde gürültü istememektedir.

Grace'in büyük çocuğu olan kızı Anne evde görünmeyen varlıkların yaşadığını, onların bir aile olduğunu ve küçük çocukları Victor'un bazen de çocuğun anne, baba ve büyük annesinin kendisine görüldüğünü söylemektedir. Bu söylemleri karşısında Grace'den şiddetli tepki alan Anne, giderek daha da hırçınlaşmaktadır. Ayrıca Anne, Grace'in geçmişte çıldırma nöbeti geçirdiğini (delirdiğini) anlatmaktadır. Bir süre sonra evde olan açıklanamaz gelişmeler (kilitli kapıların kendiliğinden açılıp kapanması, kendi kendine çalan piyano, ayak sesleri, ağlamalar) Grace'in Anne'e karşı yumuşamasını ve ona inanmasını sağlar.

Adada sis bir hayli artarak merkezle irtibatı kesmiştir. Grace beklediği papazın da gelmemesi üzerine yardım istemek için merkeze gitmeye karar vermiştir ve malikânedeki ayrılır.

Grace ormanda sis nedeniyle yolunu bulamaz ve tam bu sırada kendisine öldüğü bildirilen kocasıyla karşılaşır. Birlikte eve dönerler. Kocasını çocukları gördükten sonra yatağına yatar ve uzun süre odasından çıkmaz. Kocasının dönmesiyle gerginliği azalan Grace bir kez daha evdeki açıklanamayan gelişmeleri inkâr eder.

Anne için bir gece kıyafeti dikmiş olan Grace prova için kıyafeti Anne'e giydirdikten sonra Anne kıyafeti çıkarmak istemez ve Grace Anne'e bir süre daha kıyafeti giymesi için izin vererek odadan ayrılır. Geri döndüğünde kıyafetin içinde yaşlı bir kadının olduğunu görür ve kadına saldırır. Kadının duvağını açtığı anda karşısına Anne çıkar ve gürültüler üzerine odaya gelen Bayan Mills Anne'i, Grace'in elinden kurtararak çıkar. Bayan Mills, Anne'e ona inandığını ve onun gördüğü şeyleri gördüğünü söyler ve yakında malikânedeki büyük sürprizlerin yaşanacağını anlatır.

Grace odasına çıktığında kocasıyla geçmiş hakkında konuşur ve kocasının tekrar cepheye döneceğini öğrenince onunla tartışır. Sabah uyandığında kocasının yatakta olmadığını görür ve koşarak bahçeye çıkar. Bahçede giden kocasının ardından gözyaşı dökerken çocukların çığlıklarını duyar ve çocukların odasına geldiğinde perdelerin olmadığını görür. Çocukları evin karanlık bir yerine götürmek ister ancak malikânedeki tüm perdeler toplanmıştır. Çocukların güvenliğini sağladıktan sonra dehşet içinde hizmetçilere bunu kimin yaptığını sorar ancak net bir yanıt alamaz. Hizmetçileri işten kovar ve perdeleri aramaya koyulur.

Çocuklar akşamleyin babalarını bulmak için evden kaçmaya karar verirler. Pencerenin yanındaki borulara tutunarak bahçeye çıkarlar. Bahçede ilerlerlerken Anne mezar taşlarını fark eder ve taşlar üzerinde üç hizmetçinin adını okur. Anne ile eş zamanlı olarak Grace, Bayan Mills ve Lydia'nın yattığı odayı ararken bir zarfın içinde üçünün ölümünden sonra çekilmiş fotoğraflarını bulur.

Bahçede Anne ve Nicholas; Bayan Mills, Lydia ve Bay Tuttle ile karşılaştıklarında çığlık çığlığa malikâneye kaçarlar, Grace elinde tüfekte çocuklarını kurtarmak için bahçeye koşmaktadır. Grace, Anne ve Nicholas'ı saklanmaları için eve gönderir ve kendilerine doğru yürümekte olan üç hizmetçiye ateş eder ancak hizmetçiler zaten veba'dan öldüklerini söyleyerek Grace'e doğru yürümeye devam ederler. Grace malikâneye girer ve kapıyı kilitler. Üç hizmetçi kapıyı açmasını ve kendilerini dinlemesini isterler. Grace çocuklara yukarı çıkmasını söyler. Grace çocuklara seslendiğinde yanıt alamayınca ve Bayan Mills'in "diğerleri onu buldu ve artık yukarı çıkıp onlarla konuşmalısın" demesi üzerine yukarı çıkmaya karar verir.

Grace davetsizlerle konuşmak üzere yukarıya çıktığında görüntüye yuvarlak bir masa etrafına toplanmış beş kişi gelir. Merkezde gözleri görmeyen bir kadın sanki transa geçmiş, başka bir âlemin insanlarıyla konuşmaktadır. Konuşmaları kağıtlara yazarken yanındaki gözlüklü adam sadece kadının sesini

duyabildiği varlıkla arasında geçen diyaloga ilişkin yakaladığı ipuçlarını muhtemelen Victor'un anne ve babası olan kişilere aktarmaktadır. Burada yapılan genelde ruh çağırma seansı olarak tanımlanabilecek bir törendir. Ruhlarla iletişim kuran yaşlı kadın geriye dönülüp bakıldığında bu temas için uzun süredir çalışmaktadır. Viktor'un "cadı", Anne'in "kötü kokuyor" diye tanımladığı bu kadın Anne'in kıyafetlerini bularak ruhların izini sürmüştür ve Grace'in saldırdığı yaşlı kadın olasılıkla büyücüdür. Anne, büyücüye, annesi Grace'in kendilerine yaptıklarını anlatmaya, büyücünün kendilerini rahat bırakması için razı olur. Nicholas sağ tarafta duvara yaslanarak yere çökmüş kız kardeşinden konuşmamasını istemektedir.

Kadın:- *Çocuklar niye ağlıyorsunuz, bu odada neler oldu. Annen sana ne yaptı?* (Anne kadının kulağına fısıldar)

Adam:- *Yastıkla ilgili bir şeyler*

Kadın:- *Yoksa sizi bu şekilde mi öldürdü?*

(Çocuklar ve Grace bu andan itibaren hep birlikte ölü olduklarını inkâr ederler).

Anne: - *O bizi öldürmedi*

Kadın:- *Çocuklar mademki öldünüz neden hala bu evdesiniz?*

(Aynı soruyu üç hizmetçiye Grace yukarı çıkmadan önce sormuştur. Yönetmen bir kez daha yanılısama yaratır).

Anne: - *Biz ölü değiliz!*

Nicholas: - *Biz ölü değiliz!*

Grace: - *Biz ölü değiliz!*

Hepsi birden: - *Biz ölü değiliz!*

Büyücü kadın etrafındakilere bağlantının koptuğunu ve ruhların özgür olduğunu söyler. (Bu da “öteki olanın” yanılsamasıdır. Aslında hiç bir şey bildikleri kadar basit ve açıklanabilir değildir).

Grace şiddetle kadının önündeki kağıtları parçalamaya başlar. Topluluk Grace’i görememektedir. Kağıtlar sanki gizli bir güç tarafından havada uçurulmaktadır. Grace ve çocuklar ölmediklerini haykırarak odayı terk ederler. Grace çocuklarına sarılarak “onları yastıkla boğup sonra intihar ettiğini ama bir süre sonra onların hiç bir şey olmamış gibi odada oynadıklarını görünce tanrının bir mucize yarattığını sandığını ve yaşadıklarına inandığını” söyler. Anne nerede olduklarını sorduğunda yanıtı yanlarına gelen Bayan Mills verir ve Grace’in hizmetinde olduğunu söyler. Grace çocuklara yaşadıkları yerin bir “ev” olduğunu telkin eder.

Victor’un ailesi malikaneyi terkederken Grace ve çocuklar yeni durumlarını kabullenmişlerdir.

“Others”ın Afiş Çözümlemesi

Film ile izleyicinin ilk karşılaşması afiş üzerinden gerçekleşmekte, film içeriğine dair ön bilgiler afiş aracılığıyla izleyiciye sunulmaktadır. Bu bağlamda anlatı yapısının çeşitli yaklaşımlar ve yöntemler ile çözümlenmesi kadar afiş çözümlemesi de işlevseldir. Film konu ve olaylar dizisinin deşifre edilmesinde filmin afişi önemli rol oynamaktadır. Afişler yoluyla izleyicinin bilinçaltı güdümlenirken, filmin bağlamı içinde filmde izleneceklerin ipuçları verilmektedir. Dolayısıyla afişi deşifre etmek yoluyla filmin konusu, karakterlerin özellik ve ilişkileri gibi öğelere ilişkin fikir edinmek mümkündür. “Others”ın afişinde sağ eli ile yanan bir gaz lambasını tutan

Grace (Nicole Kidman) göğüs çekimde görülmektedir. Grace, çerçevenin ışıklı, sol alt köşesinde konumlandırılmış ve çerçevenin sağ tarafı karanlıkta bırakılmıştır. Sağ taraftaki karanlık Grace'in dikkat çekici mavi gözlerinin bakış yönü, tehlikenin geleceği yöne ve tehlikeye işaret etmektedir. Gaz lambası yalnızca kendini ve Grace'in yüzünün sol bölümünü aydınlatmaktadır ki bu durum hem karakterin gizli kalan bir yanının olduğunu ima etmekte hem de filmdeki gerilimli karanlık atmosferi yansıtmaktadır. Lambanın aydınlattığı mavi gözler özellikle ön plana çıkarılmıştır, çünkü filmde izleyici korkuyu oyuncunun gözlerinden okuyabilecektir. Grace'in ojesiz tırnakları, makyajsız yüzü ve belli belirsiz bir siluet olarak tasarlanabilen boyasız saçları (aynı zamanda olayın geçtiği dönemin göstergesi), boynuna taktığı ince zincirli kolye (muhtemelen haç) inanç yapısına dair ipuçları taşımaktadır.

Afiş için tercih edilen film karesi, filmin 92. dakikasından (Grace, kovduğu hizmetçilerin odasına yürürken) alınmıştır. Grace'in merakının zirveye ulaştığı, algılarını gerçeğe açtığı ve bu sahne sonrasında çözüme hızla varılacağı düşünüldüğünde, seçilen kare anlamlıdır.

Metinlerarasılık ve Ruhsal Çözümleme

“Others”ın, türdeşi olan filmler ile karşılaştırılabilmesine sağladığı zemin, filmin metinlerarası bağlamda değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. “Others” türdeşleri ile karşılaştırıldığında, önemli ölçüde klişelerden arınmış bir film olarak değerlendirilebilmektedir.

Others'ta hem gerilim filmlerinin atmosfer, mekan, gizemli karakterler başta olmak üzere bildik kodları kullanılmış, hem de bu kodlar ciddi anlamda deforme edilmiş ve/ ya kodlara yeni anlamlar ile yüklenmiştir. Filmde sessizlik, korku filmlerinin klişelerinden ses ile korku yaratma geleneğine karşın, başlı başına bir korku unsurudur. Filmin büyük bir bölümü korku filmlerinde genelde olanın aksine en fazla yarı aydınlık atmosferlerde geçmekte ve izleyici sürekli olarak karanlıkla boğulmamaktadır. Yönetmen izleyiciye perdelerin arasından ve puslu da olsa dışarıyı göstermektedir.

Filmde izleyiciyi yerinden sıçratan ve yüksek teknoloji gerektiren, pahalı özel efektler kullanılmamıştır. Filmde aniden ortaya çıkan ucube yaratıklar yoktur (en korkunç varlık Anne'in Victor'dan cadı olduğunu öğrendiği gözleri görmeyen yaşlı büyücüdür) Ancak “Others”da film boyunca gerilim ayakta tutulmakta ve sürdürülmektedir. Bunda da en büyük etki olaylar dizisinin seçiminde yönetmenin (aynı zamanda eserin yazarı) izleyici bilincini yanıltacak noktaları açığa çıkarması ve sürekli olarak oyuncuların yakın çekimleriyle (filmin büyük bölümünde yönetmen yakın çekim kullanmış, onun dışında ağırlığı genel çekime vermiştir. Orta plan çekimler filmde fazla yer kaplamamaktadır.) yüzlerindeki gerginlik ve korkuyu izleyiciye aktarmasıdır.

Olaylar dizisi ile yanlış bilinç öylesine örülmüştür ki filmin finalinde izleyici perili bir malikanede yaşayan ve ayrılmak zorunda kalan Victor'un ailesinin yaşadıklarını ve hatta Grace ve ailesinin başından geçmiş olan ve ancak finalde anlaşılabilen olayı da izlemiş olduğu hissine kapılabilmektedir. İzleyici film boyunca ötekinin gözünden kendini izlemiş ve aslında kendisinden korkmuştur.

“Others” konusu bağlamında benzer türleri ile karşılaştırdığında her ne kadar çalışmada geleneksel klişelerden uzak bir gerilim filmi olarak nitelendirilmiş olsa da, cinsiyetlere bakışında geçmiş yılların muhafazakar ideolojisine dair basmakalıp öğeleri barındırmaktadır. Ryan & Kellner bu konudaki düşüncelerini açıklamaktadır:

“Bilindiği üzere bu türler, 70-80’li yılların en çok rağbet gören sinema türleri arasındadır. ... Bu filmler kültürel kaygının, özellikle de aileye, çocuklara, politik liderliğe ve cinselliğe ilişkin kaygıların artan seviyelerine işaret etmektedir. Çağdaş korku filmlerinde merkezi rol oynayan motiflerden biri, kadına yönelik şiddettir..... Bu türden şiddet bazı bakımlardan, erkek hâkimiyetindeki kapitalist kültürün “normal” işleyişi içinde kabul edip benimsediği kurumsal şiddetin bir uzantısından ibarettir. Dolayısıyla, korku filmlerindeki kadına yönelik şiddetin analizi, saldırırganlık, rekabet, tahakküm ve en iyinin hayatta kalması ilkeleleriyle hareket eden bir toplumsal sistemin normal işleyişi içinde, marjinal sanılabilecek bir kültürel fenomenin aslında ne denli hayati bir rol oynadığını gösterir”(Ryan ve Kellner, 1999: 264).

Film türüne özgü bir başka basmakalıp öge ise, mekân, film başlangıcında genel planda görülen, pusla örtülü Victoria tarzı malikânedir. Bina içinde bulunduğu atmosfer ve yapısıyla tipik korku filmlerinin bildik ürkütücü mekanlarındanadır. (Malikane, Robert Wise’ın 1963 yapımı bahçedeki hantal demir kapıları ile “The Haunting”deki evini –veya Jan De Bont’un 1999’da çektiği yeni versiyon “The Haunting”i-, Hitchcock’un “Rebecca”sındaki malikaneyi çağrıştırmaktadır. Tüm bu filmlerde malikâneler puslu, karanlık, klasik, tutucu, yanılısama yüklü olarak nitelendirilebilecek ortak yönlere sahiptir.)

İnsanın algısını zorlayan başka bir dünyanın varlığı ve insanların bu varlıklarla aynı mekanı farklı “boyutlarda” paylaştığı, aslında gerçeğin ne olduğu son dönem Hollywood filmlerinde sıkça işlenen konular arasındadır. “Dark City”, “Matrix” bu filmler arasında sayılabilmektedir. Bu dört film için de özellikle gerçekliğin sınırlarının bulanıklaşmasından etkilendiklerini söylemek olanaklıdır. Geleceğin yarattığı belirsizlik karşısında inançlara (dine) sığınma öte yandan da inançları sorgulama ihtiyacı ortaya son dönem gerilim filmlerinin ortak bir ögesi olarak belirmektedir.

Filmin jenerik bilgileri dinsel öğretilerin çocuklara aktarıldığı din kitaplarındaki klasik tarz çizgilerden oluşan resimler üzerinde akarken fonda çocuklarına masal anlatan yaşlı bir kadına ait olduğu izlenimi uyandıran bir ses duyulmaktadır. Eski Ahit’in girişindeki “ve tanrı dünyayı yedi günde yarattı ilk gün ... ve yedinci gün istirahata çekildi ...” şeklindeki ifadelerle “bu hikaye binlerce yıl önce başladı, her şey yedi günde yaratıldı. Başlangıçta hiç bir şey

yoktu sadece tanrı vardı” diyerek dinsel bir öğretiye atıf yapmakta ve izleyiciyi yaratılıştan çok daha öncesine göndermektedir. İzleyici, izleyeceklerinin nedenlerinin yaratılış kanunlarında olduğu ve çok eskiye dayandığı hissine kapılmakta, daha başlangıçta akla değil kalbe hitap eden bu söylemle kendini filmin mistik ve karanlık atmosferine sorgusuz kaptırmaktadır. Film boyunca bulanıklaşan yaşam- ölüm, öteki olan- olmayan, gerçek- yalan, inan- inançsızlık gibi ikili karşıtlıklar arasındaki çizgiler ve yanılsamalarla dokunan olaylar örgüsünde gerçeklik; filmi çeken ve izleyen gözün gerçekliği, ötekilerin gerçekliği ve kimin öteki olduğu konusundaki gerçeklik; zamansal, uzamsal ve algısal olarak birbiri içine geçmekte ve dolayısıyla filmin varoluşçuluğa dair felsefi derinliğine temel oluşturmaktadır. Gerçekle yüzleşmek yönetmenin diğer iki filmi olan “Thesis”te Angela karakteri ve “Open Your Eyes”ta Cesar (Eduardo Noriega) karakterleri ile ağırlıklı bir tema olarak işlenmektedir. “Thesis”te Angela, “Open Your Eyes”ta Cesar karakterleri insanın bir türlü bastıramadığı, türlü çeşitli tehlikeyi de beraberinde getiren merak duygusunu ve gerçeği öğrenme isteğini taşıyan kahramanlar olarak “Others”da algılarını engelleyen inanç çemberi ile Grace karakterinden bu anlamda farklıdır.

“Others”ta Grace karakteri “Others”ın ana karakterdir. İzleyicinin öyküye katılmasının temel nedeni olarak Grace’de temsil edilen ve öteki olduğu bilinmeyen ötekiyle aslında içinde izleyiciyi barındıran ve öteki olmayıp öteki olarak sunulana bakılır. Grace karakterinin koyu Katolik bir dindar olduğu çocuklarına verdiği eğitim, davranışları ve görünümünden okunmaktadır. Grace film boyunca obsesif (her ne kadar başlangıçta haklı olduğu varsayılsa da anlamsızlığı açığa çıkan çocuklarını aydınlıktan sakınma çabaları), otoriter bir yapı sergiler ve nevrotik izler taşımaktadır. Grace’deki nevrotik izlerin altında yatan nedenler ancak filmin sonunda açıklığa kavuşmaktadır. Grace karakterinin eylemleri altında yatan temel neden korkudur. Buradaki psikolojik boyuta ilişkin yapılan değerlendirme, film üzerine yönetmenle yapılan söyleşi ile de desteklenmektedir. Zira yönetmen karaktere (Grace) ve filme egemen olan korkuya dair şu söylemleri ile saptamayı haklı çıkarmaktadır: “Şimdi geriye dönüp baktığımda tüm çocukluğumun korkular içinde geçtiğini görüyorum. Karanlıktan, yarı açık kapılardan, dolaplardan yani genel olarak içine birinin ya da birşeyin saklanabileceği her şeyden korkardım. Dolayısıyla korku filmleri çekmek isteyişim ve bu türe duyduğum hayranlık tesadüf sayılmaz” (Erdine, 2002: 34). Ayrıca filmin bir deneme gösteriminde filme karanlık adını vermesi ve diğer iki filminin temaları, yönetmenin üretim sürecinde korkunun ne denli etkin olduğunu göstermektedir.

Others ile türdeşi gerilim filmlerinin ana temasını oluşturan en önemli unsur korkudur. Others'da korku Grace karakteri üzerinden izleyicinin kendisiyle yüzleşmesi olarak kurgulanmış olup görünmeyen, bilinmeyen bilinen her zaman daha korkutucu olduğu ilkesi bir gerilim unsuru olarak film hakimdir. Anılan unsur izleyiciye aktarmada film üslubu türdeşi filmlerdeki klişelerden farklıdır. Öte yandan metinlerarası bir perspektifle bu üslup bağlamında cinsel bastırılmışlık nasıl Alman yönetmen Micheal Haneke'nin "Piyaniist"inde karakterlerinin gözlerinin derinliklerinde gizlenmiş bir şekilde aktarılıyorsa ve şiddet "Ölümcül Oyunları"nda nasıl insan yüzlerindeki dehşet ifadeleri ile yansıtılıyorsa; "Others"ta benzer teknik kullanılarak korku, Grace, Anne ve Nicholas'ın gözlerinden yansıtılmaktadır. Özellikle Grace karakterini canlandıran Nicole Kidman; yüzü, gözleri ve mimikleriyle başarılı bir performans çizerek anlatıda bu üslubun başarıyla işlenmesine katkıda bulunmaktadır.

Filmin bütününe bakıldığında Grace'in temel korkusu "delirmek"tir. Anne'in Grace'in delirdiğini sürekli yinelemesi bu savı desteklemektedir. Grace her seferinde farklı insanlara annesine ne olduğunu anlatan kızını susturmak istemektedir. Anne'de Grace'in kontrol edilmez yanları vardır. Dolayısıyla Anne de denge bozan bir unsur olarak Grace tarafından tıpkı Bayan Mills gibi azarlanmakta ve ayrıca cezalandırılmaktadır. Bu noktada Karen Horney'in çözülmemiş çatışmaların sonuçları hakkındaki çalışmalarından bir alıntı yapmak Grace'in durumuna ruhsel bir perspektif getirecektir:

"... Aynı şekilde nevrotik bireyin kurduğu düzende de temel çatışma yerli yerinde kalır ama yapısı değişir. Bazı yönleriyle yumuşayan temel çatışma, bazı yönleriyle de derinleşip ağırlaşır. (*psikolog nevrotiğin kurduğu yanılısamadan bahsetmekte*)*, farklı türden bir korku, bu hazinelere (*nevrotik yanılısamasına sıkıca sarılmıştır*) zarar verebilecek bir korku ortaya çıkar. Ve bu arada artan kendine yabancılaşma, nevrotiği kendi üzerinde çalışma ve güçlüklerinden kurtulma yetisinden giderek daha çok yoksun bırakır. Yönlü gelişimin yerini alan durgunluk devreye girer. Olanca katılığına rağmen koruyucu yapı oldukça kırılmalıdır ve kendi başına yeni yeni korkular

* Bu ve bundan sonra gelen italik vurgular yazarlara aittir.

yaratır. Bunlardan birisi bu yapının dengesinin bozulacağı korkusudur” (Yücel, 2001: 50).

Grace’i nevrotik olarak gösteren bir ipucu kullandığı migren ilaçlarıdır. Filmin geçtiği dönemde böyle bir rahatsızlık geçiren insanlara teskin edici haplar verilmektedir. Bu hapları Bayan Mills’in vermek istemesi, Bayan Mills’in Grace’e yeni durumu hakkında yapmak istediği desteğin somut ifadesidir. Grace’in bu hapları içmeyerek yardımı reddetmesi nevrotiğin davranış kalıplarına uygundur. Migren gibi psikosomatik bir hastalığın Grace gibi ölü bir karaktere giydirilmesi, migren ve Grace arasında koşutluk kurulmasını sağlayarak film boyunca sezdirilen yanılsamayı ima etmektedir. Şöyle ki migren hem somut olarak saptanabilen hem de ruhsal olarak var olabilen bir rahatsızlık olarak Grace’in hem var hem de yok olmasıyla koşuttur.

“Koruyucu yapı bir denge duygusu kazanırsa da, bu, kolayca alt- üst edilebilecek bir dengedir. (*Burada da Grace’in inançlarından gelen muhafazakar yapı dengeyi koruyucu bir unsurdur.*) ...Bu korkunun en somut dışa vurumu “delirme” korkusudur. ... Bunu alevlendiren en önemli etkenler, ‘ideal imaja’ (*Grace için inancının yarattığı kadın tipidir. Muhafazakar ideoloji ile yaratılan kadın imajı ile aynı anlama gelmektedir*) yönelik ani bir tehdit ya da aşırı öz denetimi felç ederek büyük çoğunlukla bilinçsiz öfkeden kaynaklanan- tırmanışa geçen bir gerilimdir. Örneğin soğuk kanlı ve cesur olduğuna inanan bir hanım, zor bir durumda bir çaresizlik, tedirginlik ve yoğun öfke duygusuna kapıldığı zaman bir panik başlangıcı yaşamıştı. Onu bir arada tutan ‘ideal imajı’ ansızın parçalanmış ve onu coşkusal alt-üst olma korkusuyla başbaşa bırakmıştır” (Horney, 1999: 133).

Horney’in bu örneği adeta Grace karakterini tarif etmekte ve inancının yasak etmesine rağmen intiharın korku olmaktan eyleme dökülmesine açıklık getirmektedir. Bu durum akla Grace’in intihar eder korkularının üstüne gittiği gibi bir yanılsamayı gündeme getirir ki “intihar”ın bir karşı koyma değil bir kaçış olduğu düşünüldüğünde, sorunun geçerli olmadığı kanaatine varılmaktadır:

“ ... Delirme korkusu... öz denetimin olanaksız olduğu durumlarda kişinin insanları... hatta kendini öldürebileceği yolundaki genel bir tedirginlik biçimini aldığı zaman en sık görülen biçimiyle bu delirme korkusu, sergilenen bilinçsiz öfke tarafından körüklenir. (*Grace çocukları öldürmekten korkmaktadır. Anne, Grace'e "katilsin, canisin" diye bağırarak bu korkuları açığa çıkarmaktadır. Grace kendi ölümünden ziyade bilincini yitirmiş dahi olsa çocuklarını öldürdüğünü kabullenmek istememektedir*) ... Kısaca delirme korkusu, dengeyi yitirme korkusunun en açık dışavurumudur. ... Bu durumda dengeyi yitirme korkusu bulanık, tanımsız biçimlerde ortaya çıkar ve yaşamın akışındaki herhangi bir değişme tarafından alevlendirilebilir. ... Bütün bu korkular çözülmemiş çatışmalardan kaynaklanır. (*Bu tanım gerilim ve korku filmlerinin konuları içinde geçerlidir.*) Ama sonunda bir bütünleşme istediğimiz takdirde bunlarla karşı karşıya gelmek zorunda olduğumuz için, bunlar ayrıca kendimizle yüzleşmemize engel olarak kalırlar” (Horney, 1999: 131- 140).

Bu düşünce ile de filmdeki ‘korku’ teması bir psikoloğun ifadeleri ile dile getirilmektedir. İkinci bir korku olarak genellenebileceği olan korku da ölümlüyle yüzleşmek olarak kendini gösteren gerçekle yüzleşmek temasıdır. Grace karakterinin inancında “tanrı dünyaya ışığı verdi ...” ifadesiyle ışık kutanmakta, buna karşın Grace çocuklarını ışıktan sakınmak zorundadır. Grace’in şahsını, inancın temsili olarak alırsak karanlıkta verdiği inanç öğretileri ile çocukların ışığa çıkmasını yani gerçekleri görmesini engellemesi arasında koşutluk kurulabilmektedir. Bu engelleme, Grace tarafından güneş alerjisiyle meşru kılınmakta ve zorunluluk olarak uygulanmaktadır ancak çocukların ışığa çıkmalarına yeni durumlarıyla bir engel kalmamıştır. Tek engel Grace şahsında inançları ve inançla perdeler ve kapılar arasında analogik ilişki kurulduğunda bu objelerdir. Sıkı sıkıya kapatılan perdeler, filmde Victor’un ailesinin ayrılmasına kadar dağılmayan sis (çözümüne kavuşulmasıyla beraber sis dağılmaktadır) çözümsüzlüğün, çıkışsızlığın işaretleridir. Bu işaretlerin bu yönde anlamlandırılmasını sağlayan ve bu objeleri ifade edilen amaçlar için kullanımında harekete geçirenin Grace karakteri olması Grace’in gerçekle yüzleşmekten kaçınan yapısı göz önüne alındığında dikkat çekmektedir. Film boyunca sürekli bir çıkışsızlık ima edilmektedir ve çıkışsızlığın temel nedeni kişilik yapısı, inançları ile bir kadındır. Filmde Grace karakteri yönetmenin

kadına bakışındaki temel değerleri yüklenmekte ve kadın ile inanç- muhafazakar değerler arasındaki gerilim Grace karakterine yansıtılmaktadır.

Filmdeki Grace karakteri tüm bu okumalara olanak tanımakta ve isyancı kadın karakterinin nasıl dindar olduğunun açıklamasını getirmektedir. Grace, sondan bir önceki, çocuklarına sarıldığı sahnede şu ifadeleri kullanmaktadır:

Grace:- O zaman ne yaptığının farkında bile değildim. Neden oradan kaçmadınız? ... Sonra yatak odasında kahkahanızı duydum ve düşündüm ki Tanrı bir mucize yarattı.

Grace bu mucize dolayısıyla yaratıcıya şükran duymakta ve geçmişte yaşamış olanları silerek ve geçmişi hatırlatacak her şeye ket vurarak kaldığı yerden devam etmektedir. Böylelikle yönetmen de ortaya koyduğu durumun nedenlerini finalde açıklayarak, filmin sonuna kadar izleyicideki merak duygusunu ayakta tutmuştur.

Filmde Grace karakteri ile temsil edilen temel mantığa göre; inançlar, insanın algılamasını şekillendirmekte, inançlara olan bağlılıkla orantılı olarak inancın algı etrafına ördüğü perde, insanın inandığı, inanmak istediği gerçeği dışındakileri algılamasını engellemektedir. Yine insanlar ne pahasına olursa olsun yüzleşmek istemediklerini algılamaktan kaçınmakta ve bu algılamama durumunu da inançları ile meşrulaştırmaktadır (Grace karakteri). Bu noktada inancın algı etrafına ördüğü perde bir savunma mekanizması işlevi görmektedir. İnsanlar yaşları ilerledikçe bu mekanizmayı işletmek konusunda daha da ustalaşmakta ve kendileri dışında gerçek anlamda var olanı görüp görmeme veya kabul edip etmeme konusunda inisiyatiflerini de yitirebilmektedirler. Dolayısıyla çocuklar yeni durumları algılamak ve adapte olmak konusunda daha şanslıdır, çünkü inançlar algılamalarını net olarak şekillendirememiştir. Bir başka yönüyle de çocuklar korkularıyla yüzleşmemek için inanç kalcanını kullanamamaktadır.

Grace ise asla kendilerine ne olduğunu öğrenmeye yanaşmamakta, ölü insan fotoğraflarından (2) korkmakta, Anne asla hayalet olmadıklarını telkin ederek aslında izleyiciyi gerçek olduklarına inandırmaktadır. (Ayrıca gelen kocasının aynada görünmeyip diğerlerinininkinin görülmesi, hepsinin gölgesinin

olması genel saymacalar karşısında yanılısama yaratmaktadır.) Grace'in ruhu, gerçeği kabullenmeye razı olduğunda ancak "huzura" kavuşabilmektedir. Kendi gerçekliği dışındaki dünyadan bir varlıkla karşılaşan ve onu ilk kabul eden Anne karakteri olmuştur. "Others"da kurulmuş olan öteki eksenine, üslubu ve hatta finaliyle benzerlik gösteren bir başka çalışma olan "Altıncı His"te de ölüleri gören ilk ve tek karakter Coel Sear'dır (Haley Joel Osment). "Others"da izleyicinin bakış açısı "Altıncı His"teki Dr. Malcolm (Bruce Willis) ile aynıdır.

Benzer bir bakış açısına sahip anlatım tarzı 1991 yılında Norveçli yazar Jostein Gaarder'ın "Sofi'nin Dünyası" adlı felsefe tarihi üzerine yazılmış romanında da görülmektedir. Sofi karakterinin romanın sonunda aslında sanılanın aksine öteki olduğu anlaşılmakta ve okuyucu bir anda bambaşka bir boyuttan kendini izlediğini, Sofi ile Alberto arasında geçen şu diyalogdan öğrenmektedir: "-Rolleri değiştik farkında mısınız? diye sordu Alberto, Önceden onlar bizi dinliyor ama biz onları göremiyorduk. Oysa şimdi biz onları dinliyoruz ve onlar bizi göremiyor. Başlangıçta biz onların içinde yaşadığı bir gerçeklik olduğunu bilmiyorduk. Şimdiyse bizim gerçekliğimizden haberi olmayan onlar. Sofi: - Ama onlar bizim hayatımıza müdahale edebiliyordu dedi ve Alberto cevap verdi: - Bizim hayatımız onların müdahalesinden başka bir şey değildi ki zaten" (Gaarder, 1994: 575).

Anne karakterinde ergenliğe geçişteki bir kızın hırçınlığı görülmektedir. Anne'in filmin iki sahnesinde dans etmesi onun özgürleşme özlemlerini yansıtır olabilmektedir. İlk dans ettiği sahne annesinin kendine diktiği gece kıyafetiyledir ve yanında hayali bir partner ile dans etmektedir. İkinci sahne de güneş ışığı altındaki dans sahnesidir. Üzerine giydiği beyaz giysiler masumiyetini, saflığını ve savunmasızlığını sembolize etmektedir. Anne'in yaş bir geçiş evresi olarak (masumiyetin yitirileceği bir evre) belirsizlik ve risk taşımaktadır ve her değişim gibi kabulü sancılıdır. Filmde Anne karakteri ile geçiş durumunun psikolojik sancuları yansıtılmaya çalışılmıştır. Anne, filmde kendi yaş grubundan bir karakter olan Lydia ile karşılaştırıldığında, Anne'in başarısız bir geçiş modeli olduğu gözlenmektedir.

Filmdeki Anne karakteri izleyiciye "The Exorcist"te izlediği Regan MacNeil adlı genç kızın (Linda Blair) yeni bir versiyonu mu sorusunu sordurmaktadır. Anne'in inancı, inancın temsili anneyi ve muhafazakar değerlerin önerdiği kadın tipini sorgular tavrı izleyicide bu imajı uyandırmaktadır. Ayrıca baba gitikten sonra kızın başka varlıklarla iletişim içine girmesi ve bunların varlığını anneye karşı savunması (Regan MacNeil adlı genç kız da kap-

tan diye görünmez bir arkadaşla iletişim kurar ki orada bu varlık şeytandır) bu analogiyi kuvvetlendirmektedir. Aslında yönetmenin, izleyicinin “The Exorcist”teki genç kız deneyimindeki çağrışımlarını kasıtlı olarak kullandığı düşünülebilmektedir. Son dakikaya kadar Anne’in, Regan MacNeil olabileceği ihtimali izleyicide gerilim yaratmaktadır. Oysa Anne Regan MacNeil’in değil “Altıncı His”teki (Kutlu, 2000: 16) Coel Sear karakteridir (Haley Joel Osment).

“Altıncı His” filminden alınan yandaki karede, Coel çocuk odasında yatağının altından çıkan ölü bir kızla karşılaşmaktadır. Coel, Nicholas’ın - son sahnede korkuyla duvara yaslanır - tepkisini göstermektedir.

Anne, Coel gibi iletişim kurduğu diğer varlıkların resmini bile çizmiştir. Coel’dan tek farkı “öteki” olmasıdır. Filmde Coel’in karşılığı ise filmin son karesinde görülen ve “diğer” olarak lanse edilen Victor adlı çocuktur. “Altıncı His” böylesi bir metafizik konuyu 2000 yılı gibi gizemin, iletişim teknolojilerine yenik düştüğü bir dönemde işlemek gibi bir güçlüğü üstesinden gelmiştir. Ancak Amenabar -her ne kadar sisli havasıyla yüzlerce hayalet hikayesinin kol gezdiği İngiltere’de ve geçmişte olmanın avantajlarını kullansa da- izleyiciye “ötekinin” gözünden kendini izletmiştir. Grace ailesinin dramı yanında kendisini izlemek ve sonunda kendisinden korktuğunu anlamak; film boyunca ait olmadığı bir dünyanın üyeleriyle işbirliği içinde olmak izleyici için aynı zamanda komiktir.

Grace'in oğlu Nicholas, Ödip kompleksin net olarak izlenebileceği bir karakter olarak işlenmektedir. Anne ile karşılaştırıldığında Grace'e daha fazla bağlıdır. Uyumlu bir karakter olarak Grace'in inancındaki muhafazakar erkek tipine uygun olarak yetişmektedir. Grace'in Nicholas'ı onun başta belli ölçüde direnmesine karşı odada yalnız bırakması bu yetiştirme tarzının bir gereğidir. Burada gözler önüne serilen bir çelişki muhafazakar ideolojinin erkek çocuğun yetiştirilmesini de mantık sistemi içinde erkeğe göre yetersiz bulduğu kadına vermesidir.

"Others" ile "Altıncı His- The Sixth Sense" olmak üzere "The Exorcist", "The Haunting", "Open Your Eyes", "Thesis", "Matrix", "Dark City", "Rebecca" gibi bir çeşitli filmlerle çeşitli açılardan kurulan benzerliklerin yanı sıra bir film vardır ki onunla "Others" arasında son derece büyük bir benzerlik bulunmaktadır. "What Dreams May Come" (Yönetmeni Vincent Ward, 1999) adlı filmde öbür dünyaya ilişkin masalsi bir bakış getirilmektedir. ("Öteki Dünyada Yolculuk", 1999: 57).

Son dönemde çekilen "Others" ve bunun gibi bir kaç filmde insanların öbür dünyaya dair merakları harekete geçirilmekte ve daha da dikkat çeken öbür dünya hepsinde de -birbirinden etkilenerек veya etkilenmeyerek- benzer felsefeye sunulmaktadır. "Diğerleri"nde ortaya özetle şöyle bir felsefe konulmaktadır: "İnsanın vicdanı temel yargıdır. İnsan yaşantısı boyunca eylemlerini değerlendirir ve kendini bilir. Bu doğrultuda öldükten sonra da inançları doğrultusunda yaşamı boyunca kendini tartarak hazırladığı ...'de yaşar. Karakterler kendi cennetini veya kendi cehennemini kendi tasarlamıştır." "What Dreams May Come"da, Chris karakterinin (Robin Williams) gördüğü cennet kendi tasarımıdır. Annie (Annabella Sciorra) ise kendi cehennemini (aslında cehennemden ziyade öbür dünyada kayıp ruhlar olarak tanımlananların buldukları, cezalandırıldıkları yer denilebilir) kendi yaratmıştır. Grace karakteri ile Annie arasında büyük benzerlikler vardır ve iki kadın da benzer eylemleri (intihar) dolayısıyla benzer sonuçlara benzer şekilde katlanmaktadır.

Grace karakterinin analizine ilişkin değerlendirmeler tekrarlanmayacak olmakla beraber Annie ile karşılaştırıldığında yaklaşık olarak aynı oldukları görülecektir. İkisi de delirmiştir ve ikisi de intiharı seçmiştir. İkisi de Katolik'tir ve kendi canına kıymanın affı olmayacağını bilmektedirler. Film her ne kadar kurmaca da olsa filmsel öte dünyanın paradigmaları dinsel öğretilerden çok da bağımsız değildir. İkisi de affedilmemiştir ve ikisi de bizzat kendi kurdukları cehennemde sonsuza kadar en büyük acıyı -gayesizlik ve korkularıyla-

yaşamakla cezalandırılmışlardır. İkisinin de yarattığı cehennem de Dante Alighieri'nin İlahi Komedyası'ndaki Cehennemi'nde olduğu gibi intihar edenin metaforu olarak kullanılan çürümüş büyük yabancı ağaç kullanılmaktadır. [(Dante, cehennemi ziyaretinde yedinci daire cezalandırılan "saldırganlar"ın Harpiller ormanında acı çekenlerinden bahseder. İntihar kendi canına kast olarak saldırı türü kabul edilmiştir. Dante bahsi geçen ağaçlardan çok sayıda görür ve bir tanesinin kral II. Frederico'nun mühürdarlığını yapmış; sırtındaki yükü taşıyamayarak intihar etmiş Pier Della Vigna olduğunu öğrenir. Ağaç ile girdiği diyalog ilgi çekicidir. Dante'nin bir sorusuna ağacın verdiği yanıt şudur:

"- Zalim bir ruh, kendi isteği ile ayrıldığı bedeninden çıktı mı, Minos onu yedinci çukura gönderir. Ruh ormana düşer. Kendisine ayrılmış bir yer yoktur, fakat kaderin onu fırlatıp attığı yerde, filiz verir, gelişerek sap, daha sonra da yabancı ağaç olur. Harpiya'lar sonradan yapraklarını yer, canını acıtırlar ve bu acıya bir menfez sağlarlar"(Alighieri, 1989: 178)].

Özetlemek gerekirse öte dünya ve orada yaşayan insanlara dair aslında dini öğretilerden çok da farklı olmayan ama üstteki paragrafta ifade edilmeye çalışılan yeni bir felsefe geliştirilmiştir ve felsefenin gereği olarak kurgulanan öte dünyaya dair varsayımlar üretilmiştir. Bu yaklaşımı yönetmenlere öte dünya tasvirlerinde filmsel anlatım anlamında kolaylıklar sağlamakla beraber; bu dünya ve orada yaşayanlara dair varsayımların getirdiği saymacalar izleyici tarafından da kabul görmektedir. Bunların başlıcaları olarak filmin kendi iç tutarlılığını sağlayan paradigmlar şu şekilde sıralanabilmektedir: İntihar eden bir karakter hayattayken yaşadığı mekanda acı ve korkular içinde öte dünya yaşamını sürdürmektedir; Öte dünyanın insanları ilk önce küçük çocuklar aracılığıyla gerçek dünya ile iletişim kurmaktadır ve gerçek dünya içinde bu geçerlidir, Öteki dünyanın insanları gerçek dünyadaki objelerle duygusal yegînlilikleri The Ghost filmindeki hayaletle atıfla zirveye ulaştığında fiziksel temas kurabilmektedir. Öte dünyanın insanı dünyada yaşadığı haksızlık ortadan kalkana kadar ara bir dünyada sıkışıp kalırken intihar eden arada kalmaya mahkumdur, gerçek ve öbür dünya insanı aynı mekanda ve zamanda fakat farklı boyutlarda yaşayabilmektedir.

Üstte değinilenler bağlamında "Others"a bir kez daha göz atıldığında film şöyle yorumlanacaktır; Grace intihar ettiği için intihar ettiği yer ve zamanda

onu intihara sürükleyen koşullar arasında yaşamaya mahkûmdur ve filmin sonu "What Dreams May Come"daki gibi mutlu bir kurtuluşla bitmemektedir.

"What Dreams May Come"dan alınan yandaki karede Chris ve Annie kendi yarattıkları cennette mutluluğa ulaşmıştır.

Mistisizm, doğaüstüçülük, korku kültürü gibi Latin Amerikan kültüründen çok fazla izler taşıyan filmde öbür dünyadan insanlarla iletişim gibi meta-fizik bir olay doğal görülmektedir. Başka kültürden bir insan bile birçok olağanüstü olayı filmde oturtulan son derece tutarlı bağlam içinde doğal karşılamaya başlamaktadır (3).

Sonuç

Bu çalışmada Alejandro Amenabar'ın "Others"ı metinlerarası bağlamda ruhsal çözümleme perspektifinden eleştiriye tabi tutulmuştur. Bu çalışmada filmsel olgular, ruhsal durumlar göz önünde bulundurularak ve filmin kendine özgü ruh çözümleyicilerinin bilgisine başvurularak değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

Filmsel anlatının öznesi olan insan, filmsel anlatıda ancak ruhsal durumları ile var olmakta ve onları yansıttığı filmler hem nesnel hem de öznel etkilerin çözümlenmesi ile anlam kazanabilmektedir. Bir korku filmi olarak "Others" ruh çözümücü bir okumaya yanıt verir ve ruh çözümücü okuma ile iyice belir-

ginleşir niteliktedir. Bu çözümleme yöntemi okuyucuya filmsel olgunun içine girebilme ve filmsel olgunun içerdiği özneleri ve bunların işlevlerini duyumsama olanağı sağlamaktadır. Bir başka deyişle olgu/ zaman bütünselliğinin tümü ile kavranabilirliği olasıdır. Bu şekilde söz konusu filmsel olgular metinlerarası ilişkilerle de konumlanabilmektedir ki bu da anlamsal yönlendirme ve bütünsellik açısından filme çeşitli değerlendirme olasılıkları yüklemekte; yeni ve zengin bir eleştirel bağlam kazandırmaktadır.

Metinlerarasılık bağlamında, korku türü içerisinde olan film, türünün diğer örnekleriyle karşılaştırılmış ve yönetmenin korku türüne; türün klişelerini değiştirerek ve bu klişelere yeni anlamlar katarak farklı bir üslup getirdiği saptanmıştır. Film boyunca olaylar arasında sürekli değişen paradoksal bir düzen kurulduğu ve bu düzenin "Others"ı tipik bir korku filmi olmaktan öteye götürdüğü görülmüştür. "Others"ta Amenabar klasik korku filmlerindeki bildik kodları farklı bir anlatı ve tarz ile kullanmıştır.

"Others"ta kullanılan son derece sade üslup ile son derece kompleks ve felsefi bir konu başarı ile işlenmekte, gerilimli bir atmosfere sokularak tipik Hollywood korku filmlerindeki baskın görsel mükemmelliğe karşın boş içerik anlayışına karşı durulmaktadır.

SON NOTLAR

(1) Alejandro Amenabar'ın yazdığı ilk senaryoda olaylar İngiltere'de değil İspanya, Santander'de bir sayfiye olan El Palacio de Hornillos'daki bir evde geçmektedir. Ancak senaryo İngilizce'ye çevrildikten sonra hikayede de önemli değişiklikler olmuştur. Öncelikle hikaye İngiliz kültürüne adapte edilmiş ve olayların geçtiği yer olarak İngiltere'nin, Jersey bölgesi'ndeki Channel Adası'nda bulunan Victoria tarzı malikane seçilmiştir. Bu değişiklik ve ekse-
nindeki değişiklikler adanın geçmişteki hikayesi araştırıldığında "Others"a yeni anlamlar kazandırmaktadır. Hatırlanacak olursa Grace ve ailesini, savaşa giden kocası güvenli olduğu için buraya getirmiştir. Zira yakında İkinci Dünya Savaşı çıkacaktır. Tarihte de bu ada savaş sırasında Almanlar'ın işgal ettiği İngiltere'deki tek topaktır. Bu ada o dönemde İngilizler için bir tatil beldesidir ve Almanya İngiltere'ye savaş açmadan on beş gün öncesine kadar İngiliz aileler bu adada dinlenmeye çağrılmaktadır. 1 Temmuz 1940 yılında işgal edilen bu ada, 9 Mayıs 1945 yılına kadar beş yıl boyunca Alman işgali altında kalmıştır. İngilizler'in aslında savaşta büyük bir stratejik önem taşımadığı için işgal edileceğini akıllarından bile geçirmedikleri adaya Almanlar ve özellikle

diktatör Hitler Atlantis'deki üsleri olarak çok özel bir önem vermiş ve adayı çok ciddi bir biçimde silahlandırmıştır, Ada'nın etrafının dev surlarla örülmesi talimatını vermiştir.

İşgal altındaki beş yıl boyunca ada sakinleri çok ağır koşullar altında yaşamışlardır. Almanlar adayı Almanlaştırmak için seferberlik başlatmışlar ve halkı Almanca öğrenmeye zorlamışlardır. Alman otoriteler adada kurmak istedikleri rejimlerine karşı en ufak bir karşı çıkışa bile katlanamamışlar ve ayrıca az ve silahsız oldukları için örgütlenemeyen ada halkına radyo dinlemeyi yasaklamışlar, elektriklerini kesmişler, dışarıyla bağlantı kurabilmelerini sağlayan tüm girişimleri şiddetle engellemişlerdir. Posta güvercini ile haberleşmek isteyenleri ölümle cezalandırmışlar, zafer işaretini yasaklamışlar, yollarındaki tüm işaretleri Almanca'ya çevirmişlerdir. Savaşın sonlarına doğru adaya dış yardımın gelmesini engelleyen Alman yönetici Amiral Friedrich Huffmeier, asla teslim olmayacaklarını söyleyerek kıtlıkla yüz yüze kalan ada sakinlerine ot, kedi, köpek yemelerini söylemiştir. Adada salgın hastalıklar baş göstermiş ve açlıktan nüfusun büyük bölümü telef olmuştur. (Hatırlanacak olursa hizmetçiler vebadan öldüklerini söylemişlerdi)

(<http://www.thisisjersey.com/aboutjersey/attractions.html>, ET.20.10.2001)

Adanın işgal altındaki tarihini bilenler için film Nazi Almanyası'na ve savaşa karşı bir söylemi de bünyesinde barındırmaktadır. Aslında bazı sahnelerde doğrudan diyaloglarla (Grace: "Almanlar elektriklerimizi sık sık kestiklerinden böyle yaşamaya alıştık"..... "Bu evde piyano sesi istemiyorum"..... "Nasıl olsa yiyecek her şeyiniz var"), bazı sahnelerde ise göstergelerle bu tarihe ve savaşa göndermeler yapılmaktadır. Örneğin sürekli pus işgal halini göstermektedir. İşgalciler öteki olarak konumlandırılmakta Anne'in kimlerin cehenneme gideceği konusundaki sorusuna "ötekiler (Alman askerleri)" yanıtı verilmektedir. Grace'in yardım çağırmak için evden ayrılmasına nasıl olsa sizin izin vermez diyerek hizmetçiler engel olmamaktadır.

Jersey, Channel Adası'nın kullanımında bir diğer nokta yakın tarihte yaşanan ve bugüne kadar dikkat çekmeyen bir olaya dikkat çekilerek Grace ailesinin dramı üzerinden savaşın ne kadar büyük acılara neden olduğu konusunda çeşitli imalarla belekler tazelenmektedir. Ayrıca dünya siyasetinde belli bir konuda kamuoyu ve ilgi sağlamaya yarayan lobi faaliyetlerinin bir başarısı olarak da senaryoda bu mekanın kullanımı örnek olabilmektedir. (Filmler, geçmişle hesaplaşma ve bellek tazeleme konusunda sık başvurulan araçlardır.)

Ayrıca inançlara dair göndermeleri olan filmde olayların geçtiği adanın Katoliklik, Anglikanlık ve Protestanlığın bulunduğu bir yer olması etkileyeceği kişilerin sayısını artırması yönünden ticari bir anlam taşımaktadır.

(2) Fotoğrafçılıktan önce de, 18. yüzyıl başlarından itibaren ölenlerin resimlerini yaptırmak giderek yaygınlaşan bir adetti. ... Ressam ölü bir sujeye bakarak onan "hayattaymış gibi" resmini yapabiliyor fakat fotoğraflar en iyi olasılıkla ölüyü uyuyormuş gibi gösteriyordu. ... yatan ölü fotoğraflarını dikine paspartulamak gibi yöntemlere başvuruluyordu. Kimi zaman da ölüler dikine oturtularak hatta kapalı gözkapakları üzerine rötuşla göz çizilerek fotoğraflanıyordu. Günümüzde eskiden ölüme karşı belleğin yardımcısı olan bu fotoğraflama işlemi yapılmıyor. Bunun bir kaç nedeni olmalı. Bir kere artık o kadar sık ve erken ölmüyorlar, insanların sağken zaten bir çok fotoğrafı çekilmiş oluyor. Onları "canlı hatırlamayı tercih ediyoruz. Zaten ölüm günümüzde herkesin unutmaya çalıştığı bir gerçek. Üzerinde durulmuyor, konuşulmuyor, doğru dürüst yas bile tutulmuyor, 'Kedi pisliğini örter gibi' kapatıp geçiyoruz. Sanki ayıp bir şey, bir hata, bir eksiklik, yeteneksizlik neticesi. Bu modern anlayış, yakın zamanlarda ABD'de bir çok ailenin ellerinde bulunan atalarının ölü fotoğraflarını, bir tür utanma duygusuyla olsa gerek, saklamalarına ve yer yer imha etmelerine yol açmıştır. (Topçuoğlu: 111) Grace'in ölümlerini fotoğraf albümünü görmesi karşısında verdiği tepki bugüne ait bir tepki olarak filmde tarihsel bir yanlış yapıldığı kanaati uyandırmaktadır. Zira Grace muhtemelen 1942-44 civarında ölmüş ve o dönemi yaşamış bir İngiliz olarak bu geleneği bilmeli ve yadırgamamalıdır.

(3) Yönetmen ile Latin Amerikalı usta Gabriel Garcia Marquez arasında bir ilişki kurulmasının nedeni, ait oldukları Latin Amerika kültüründeki mistisizmi, doğa üstücülüğü, korku kültürünü üretilerine yansıtmış olmalarıdır. (Her ikisi de İspanya'da yaşayan Latin Amerika kökenli sanatçılardır). Amenabar'ın diğer filmlerinde de işlediği korkularla yüzleşme motifi, yazarın Yüzyıllık Yalnızlık adlı romanında Buendia ailesi üzerinden işlenmektedir. Romanda en büyük korkularıyla yüzleşmeye mahkum olan soy tüm çırpınışlarına rağmen kaderin kendilerine hazırladığı yazgıdan kurtulamamaktadır. Tıpkı Grace'in gerçeği görmekten kendini sakınamadığı ("en sonunda tüm perdelerinizi alırlar ve size gerçeği gösterirler") gibi. Dahası Latin Amerika kültüründen çok fazla izler taşıyan romanda öbür dünyadan insanlarla iletişim gibi meta fizik bir olay doğal görülmektedir. Başka kültürden bir insan bile bir çok olağanüstü olayı romanda oturtulan son derece tutarlı bağlam içinde doğal karşılamaya başlamaktadır ki aynı ustalığı "Others"da kurduğu bağlam içinde

Amenabar'da büyük ölçüde sergilemektedir. Yüzyıllık Yalnızlık'ta Jose Arcodio Buendia'yı göçe zorlayan hayalet Prudencio Aguilar, aileyi asırlar boyunca terk etmeyen ve adeta ölümsüz olan bilge çingene Melquiades (aslında çoktan ölmüştür), Jose Arcodio'nun gizemli ölümünden sonra yıllarca kaybolmayan barut kokusu (Jose Arcodio'nun varlığını simgeler) gerçek dünya ile irtibat kuran başlıca ölü karakterlerdir. Tıpkı "Others"daki Grace ve ailesi gibi.

KAYNAKÇA

- ADLER, Alfred, **İnsan Tabiatını Tanıma**, İst.: İş Bankası Yayınları, 1997.
- ALIGHIERI, Dante, **İlahi Komediya-Cehennem**, İst.: MEB Yayınları, 1989.
- ERDİNE, Senem, "Karanlığın Sakinleri", **Sinema Dergisi**, Ocak 2002, sayı. 81.
- FREUD, Sigmund, **Düşlerin Yorumu II**, İst.: Payel Yayınevi, 1996.
- FREUD, Sigmund, **Psikanaliz ve Uygulama**, İst.: Say Yayınları, 1999.
- GAARDER, Jostein, **Sofi'nin Dünyası**, İst.: Pan Yayıncılık, 1994.
- HORNEY, Karen, **Ruhsal Çatışmalarımız**, Ank.: Öteki Yayınları, 1999.
- KOLKER, R. Phillip, **Yalnızlık Sineması**, Ank.: Öteki Yayınları, 1999.
- KUTLU, Kutlukhan, "Altıncı His", **Sinema Dergisi**, Mart 2000, sayı 61.
- MARQUEZ, Gabriel G., **Yüzyıllık Yalnızlık**, İst.: Sander Yayınları, 1982.
- MCMAHON, Susanna, **Terapistim Yanımda**, İst.: İlhan yayınları, 1997.
- "Öteki Dünyada Yolculuk", **Sinema Dergisi**, Şubat 1999, sayı 49.
- RYAN, Micheal&KELLNER, Douglas, **Politik Kamera**, İst.: Ayrıntı Yayınları, 1999.
- TOPÇUOĞLU, Nazif, "Büyümez Ölü Çocuklar", **Sanat Dünyamız "Sanat ve Çocuk"**.
- YALOM, Irvin, **Varoluşçu Psikoterapi**, İst.: Kabalcı Yayınları, 2001.
- YÜCEL, Fırat, **Sinemayı Yeniden Tanımlayan Yönetmen**, **Altyazı Dergisi**, Aralık 2001.
- <http://www.thisisjersey.com/aboutjersey/attractions.html>, ET. 20.10.2001
- <http://www.miramaxhighlights.com/theothers/>, ET. 23.11.2001
- <http://www.arama.hurriyetim.com.tr/devam.asp?id=45144>, ET 20.10.2001
- <http://www.Cine5.com.t/vizyon/vizyonfilm.asp?filmid=2588>, Et23.11.2001
- <http://www.theothers.com/>, ET 20.10.2001
- <http://www.medyavizyon.com.tr/>, ET 25.10.2001
- http://www.alliance.zap2it.com/custom/metromix/main_template/html, ET 20. 10. 2000
- <http://www.movies.yahoo.com>, ET 20.10.2001